

## A NAGY HÁBORÚ OSZTRÁK–MAGYAR TÁBORNOKAI

## Tábornagyok, vezérezredek, gyalogsági és lovassági tábornokok, tábornagyk

(A *Hadtörténeti Intézet és Múzeum* könyvtára. Sorozatszerkesztő: Veszprémy László.  
Argumentum Kiadó, [Budapest, 2010.] 348 o.)

Különös dolog kézbe venni – nekem legálábbis igen – olyan könyvet, amelyből letűnt korok egykoron meghatározó személyiségei tekintenek rám, s ezt nem csak egy-egy korabeli portréval tesszik, hanem életrajzuk is megelevenedik számomra.

Ilyen könyv Balla Tibor hadtörténetész legújabb munkája. A szerző a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Bécsi Levéltári Kirendeltségének vezetője és hadtörténetészként az első világháború történetének Magyarország határain kívül is elismert kutatója.

Balla Tibor, élve a bécsi „levéltári állomásoztatás” nyújtotta lehetőségekkel, 178 egykori tábornok – ahogy könyvében sokszor írja: generális – életútját vázolta fel lexikon szócikk szerűen, de annál némileg nagyobb terjedelemben. Azonkról a generálisokról kap az érdeklődő olvasó mini portrékat, akik az első világháború – melyet a történetírás egykoron (és az utóbbi években ismét) Nagy Háborúnak nevezett – osztrák–magyar haderejének szárazföldi seregtesteinél és/illetve a központi szervezeteknél szolgáltak.

A kötet azonban nem csak a rövid életrajzi összeállításokat tartalmazza, hanem a 178 személy különböző személyi és katonai pályafutását bemutató adatainak elemzéséből is igyekszik képet adni az egykori osztrák–magyar tábornoki karról, pontosabban annak elitjéről. Mert az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének tábornoki karában a kötetben szereplőkön kívül még sok száz altábornagy és vezérőrnagy is szolgált, nem beszélve a haditengerészetnél szolgált ellentengernagyokról, altengernagyokról és tengernagyokról.

Az első világháború évei teljes tábornoki–tengernagy karának bemutatása azonban – még megannyi elkötelezettség és szorgalom mellett is – túl nagy feladat egy ember számára, ilyen rövid idő alatt. A kihívás – és a vállalás azonban így is – kellően nagy volt, hiszen levéltári iratok százait, életrajzi lexikonokat, emlékiratokat, alakulattörténeteket, hivatalos

közlönyöket, sematizmusokat kellett kellő alaposággal átnézni, sajtókivágatokat, gyászjelentéseket előtalálni. Balla Tibor mindezeket megtette. Az Osztrák Állami Levéltár Hadilevéltárának gyűjteményei mellett a budapesti Hadtörténelmi Levéltár anyagait is hasznosította, hiszen az osztrák–magyar haderő generálisainak egy része magyar vagy magyarországi származású volt.

S talán épp a származás volt az a kategória, amelyiket a legnehezebben lehetett meghatározni. Cseh, magyar, osztrák, szerb, horvát, olasz és még számos más nemzetiségű tábornok volt ugyanis az egykori monarchiának, s közülük nem kevesen nem tudták eldönteni, hogy milyen nemzetiségűnek is vallják magukat igazán. Talán nemcsak a szerző által vizsgált korszak tábornokaira, de az osztrák–magyar haderő tiszti, vagy inkább tábornoki karára is jellemző lehetett a nemzetiségi hovatartozás meghatározása helyett a „császári és királyi” jelző. Magyar anya, német nagypapa, cseh apa, rutén nagymama – és még számos „lehetőség” –, ami után el kell(ett) döntenie, az adott személynek, hogy „vajon ki is vagyok én”? Balla Tibor ügyesen kerülte meg ezt a nemzetiségi kérdést, hiszen nehezen lehetett volna hiteles válaszokat adnia, viszont pontos képet rajzolt a kötetbe bekerült tábornokok családi hátteréről, iskolázottságáról, nyelvismeretéről, katonai előmeneteléről, kitüntetéseikről, a hadjáratokban való részvételükről és az esetleges katonai szakírói tevékenységükről.

Balla Tibor könyvét nem lehet – és nem is kell – „egy ültő helyünkben” elolvasni. Ezt a könyvet lapozgatni, tanulmányozni kell. Elővenni, ha egy-egy könyvben, tanulmányban megakad a szemünk egy magas rangú generálison, netán többet szeretnénk tudni Köves Hermann tábornagról vagy Tamásy Árpád tábornagyról.

Balla Tibor könyve a *Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára* sorozat legújabb kötete, olyan kötet, amely méltó módon illeszkedik a Veszprémy László által „sorozatszerkesztett”

kiadványok közé. Érdemes volt a szerzőnek évekig kutatnia a bécsi és budapesti levéltárakban és könyvtárakban. Magam pedig a könyvet az „átlag lapozgatónál” többet forgatva várom, hogy a *Bevezetés*ben jelzett – altábornagyokat és vezérőrnagyokat bemutató – munka is elkészüljön, mert sok segítséget, támogatást nyújthatna az is – hasonlóan a jelen kötethez – mindazok számára, akik érdeklődnek az osztrák–magyar közös múlt hadtörténeti vonatkozásai iránt és szeretik a megbízható, alapos kézikönyveket. Balla Tibor mostani

munkája ugyanis megkerülhetetlen kézikönyv mindazok számára, akik az Osztrák–Magyar Monarchia három hadereje – a császári és királyi (k. und k., avagy más néven közös), a magyar királyi honvédség és a K. K. Landwehr – történetével foglalkoznak, avagy csak érdeklődnek iránta. Ennek az érdeklődésnek a kielégítését a magyarul nem olvasók számára a könyvben angol, német és olasz nyelven közreadott rezümék segítik.

*Szakály Sándor*

SALLAY GERGELY PÁL

## MINDENT A HAZÁÉRT!

### **Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények**

*(Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010. 182 o.)*

„Mindent a hazáért!” – e jól hangozó, talán kissé általános főcímet olvasva valószínűleg kevesen asszociálnak arra, hogy a könyv első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvényekről, közismerten, bár nem pontosan fogalmazva a „sapkajelvényekről” szól. Pedig a címadó jelmondatot a szerző az egyik jelvényről kölcsönözte – a hasonlóan hazafias jellegű, gyakorta patetikus, máskor nem éppen irodalmian megfogalmazott feliratok sűrűn alkalmazott elemei voltak ugyanis a jelvény-műfajnak.

Az első világháborút különösen német és osztrák–magyar oldalon egy sajátos „militariadivat” jellemezte: az eseményeket, személyeket, alakulatokat, csatákat, jelenségeket megörökítő, népszerűsítő jelvények, érmek, plakettek özönének előállítására. A változatos szín-, forma- és jelképvilágot felvonultató jelvények különösen kedvelteké váltak, és míg a Monarchia azóta eltűnt, a jelvények megmaradtak; napjainkban is nagy számban gazdagítják közgyűjteményeinket, de az irántuk megnyilvánuló magánygyűjtői érdeklődés sem lanyhult.

Ma minek is tekinthetők ezek a különféle témájú és kivitelű tárgyak, amelyek egyikét-másikat neves művészek tervezték? Volt közöttük aranyból-ezüstből készült, áttört, fino-

man zománcozott, ékszernek beillő; többségük viszont mégiscsak szürke hadifémből készült, ugyanakkor sokaknak jelentős szimbólumok sorát jelenítették meg rajtuk létrehozóik.

Divatcikkek? Műtárgyak? Egyszerűen csak kordokumentumok? Úgy véljük, e megjelölések mindegyike ráillik a kötet témájául szolgáló iparművészeti tárgycsoport jelentős részére, s a szerzőnek éppen ezt a sokrétűséget, olykor a funkciók egymásba olvadását sikerült megragadnia, s invenciózusan bemutatnia.

Sallay Gergely Pál történész-muzeológusként több mint tíz éve vezeti a Hadtörténeti Múzeum Numizmatikai Gyűjteményét, amelyben ezrével őrizzük az első világháborús jelvényeket. Már egyetemi szakdolgozata kapcsolódott a témához, amelyről azóta több publikációja is napvilágot látott. Nem túlzás tehát, ha úgy fogalmazzunk, hogy rendkívül széleskörű szakismerete birtokában oly módon képes ezt az anyagot – amely a numizmatikában-falerisztikában még talán most is a pénzek, érmek, ki-tüntetések mögé sorolt „mostohagyereknek” számít – újszerűen láttatni, úgy hozza vonatkozásait emberközelbe, ahogyan azt ezen a területen mások még nemigen kísérelték meg. Magyarországon tehát a munka úttörő, de az első világháborús katonai jelvényekről hasonló